

Sammanfattning

Skatteflykt är ett problem som drabbar alla länder, men har extra svåra effekter på fattigdomsbekämpning i utvecklingsländer. Många utvecklingsländer förlorar rättmätiga skatteintäkter genom både illegal skatteflykt och aggressiv, men laglig, skatteplanering. En stor del av skatteflykten handlar om internationella företags skatteplanering. Skatteflykt från utvecklingsländerna leder till att staterna får mindre intäkter att investera i fattigdomsbekämpning.

Beräkningar gjorda av Global Financial Integrity (GFI) i Washington visar att utvecklingsländerna förlorar minst omkring 5,3 biljoner SEK varje år i olovliga finansiella flöden inklusive skatteflykt¹. Detta motsvarar mångdubbelt större summor än världens samlade bistånd till samma länder. Zambia är ett land som drabbas hårt av skatteflykt, enligt GFI har landet förlorat över 61 miljarder SEK under tio år i så kallade olovliga finansiella flöden. En stor del av detta beror på skatteplanering av multinationella bolag som till exempel under driver värdet av sin export av mineraler från Zambia. Omkring 60 procent av Zambias befolkning lever under fattigdomsgränsen och trots att landet efter ett antal år med hög ekonomisk tillväxt 2012 uppgraderades till lägre medelinkomstland av Världsbanken räknas det fortfarande av FN som ett Minst Utvecklat Land (MUL). Behoven av skattefinansierad samhällsservice är stora. Swedwatch har undersökt hur några av Sveriges största multinationella bolag, Ericsson, Atlas Copco, Sandvik och SKF, resonerar och agerar vad det gäller skattebetalningar i utvecklingsländer, och specifikt i Zambia. Swedwatch har i denna studie inte kunnat finna att något av de fyra undersökta bolagen gör sig skyldigt till oetisk eller olaglig skatteflykt från utvecklingsländer. Men trots att alla de fyra bolagen har verksamhet i Zambia finns i princip ingen information om verksamheten i Zambia i bolagens årsredovisningar och inget av bolagen vill uppge siffror över vinst och skattebetalningar i landet. Inget av företagen har än så länge definierat hur man hanterar skatteplaneringen globalt som en fråga om företagsansvar.

Frågan om skatteflykt står högt på agendan inom internationell politik för utveckling. G20 beslutade på ett möte i februari 2013 att anta en handlingsplan för att bemöta den tilltagande skatteflykten. Även den svenska regeringen har uppmärksammat frågan. I regeringens skrivelse om Politik för Global Utveckling (PGU) från juli 2012 identifieras kapital- och skatteflykt som ett hinder för utveckling. EU införde i april 2013 krav på rapportering om bland annat skatter inom utvinningsindustrin. Kraven på att företag frivilligt ska börja rapportera om var de betalar skatt och hur mycket, så kallad frivillig land-för-land-rapportering, ökar också från internationella NGOs och investerare. Frågan om skatteflykt har börjat behandlas som en av de största "nya", och politiskt mycket laddade, frågorna om företagsansvar.

Den största delen av den internationella skatteflykten beror på felaktig prissättning av varor vid handel mellan antingen olika delar av multinationella koncerner eller mellan fristående parter. Atlas Copcos, Sandviks och SKF:s affärer i Zambia domineras helt av internhandel eftersom bolagen köper varor från sina egna produktionsbolag och säljer dessa vidare till slutkunder i Zambia. Sandvik, Atlas Copco, SKF och Ericsson hävdar alla att de följer OECD:s regler om internprissättning och sätter

¹ I de olovliga ekonomiska flödena ingår framför allt felaktig prissättning vid export, men även, korruption och förskingring. I gruppen utvecklingsländer räknas både låg- och medelinkomstländer in. De utvecklingsländer som förlorar mest är de stora medelinkomstländerna, exempelvis Kina, men afrikanska låginkomstländer är också hårt drabbade.

Sammanfattning & rekommendationer ur rapporten "Skattjakten – Var skattar företag med verksamhet i utvecklingsländer?", Swedwatch rapport nr 58, maj 2013.

marknadsmässiga priser vid internhandel. I Sverige och andra industriländer kontrolleras bolagens uträkningar för internprissättningen noggrant av skattemyndigheterna, men detta sker i väsentligt lägre grad i många utvecklingsländer. I Zambia, liksom i många utvecklingsländer, saknas detaljerad lagstiftning för internprissättning, även om det finns ett generellt förbud mot felaktig internprissättning. Detta gör att det finns en uppenbar risk att länder som Zambia får en mindre del av vinsten än om affären skett mellan externa bolag vilket leder till lägre skatteintäkter. Sandvik, Atlas Copco och SKF uppger alla att de är vinstdrivande och har gått med vinst i ett flertal år i Zambia, medan Ericsson går med förlust och därmed inte betalar någon bolagsskatt i Zambia för tillfället. De svenska bolagens ovilja att redogöra för siffror över verksamheten i Zambia är tydlig. Ansvariga chefer på Zambias skatteverk som Swedwatch talat med kan inte se någon anledning till varför de svenska bolagen inte vill ge information om dess skattebetalningar.

Atlas Copco, Sandvik och SKF äger sina dotterbolag i Zambia via holdingbolag i Nederländerna och Belgien. Dessa länder ger flera möjligheter till skattemässiga fördelar. Ericsson Zambia är en filial till Ericsson AB i Sverige. Atlas Copco och Sandvik är mest transparenta vad gäller att redovisa var de äger dotterbolag i länder som definieras som skatteparadis av Skatteverket. SKF och Ericsson visar inte lika stor transparens. Samtliga bolag menar dock att de inte nyttjar dessa investeringar som skatteparadis, utan att de har reell verksamhet i dessa länder. Det finns för närvarande många möjligheter för internationellt verksamma bolag att flytta vinster och därmed välja var skattebetalningar ska göras.

Trots att skatteflykt från utvecklingsländer är ett av de mest uppenbara globala hindren för fattigdomsbekämpning kan allmänheten inte utläsa någon information om skattebetalningar på landnivå i de allra flesta multinationella koncerners offentliga redovisning. De flesta företag publicerar inte heller någon offentlig skattepolicy som visar vilka principer som styr deras globala skatteplanering. Om företag förmås öka transparensen om skatter på landnivå skulle det lokala civilsamhället i utvecklingsländer lättare kunna ställa sina regeringar till svars över hur offentliga medel används, vilket kan förebygga korrupktion och förskingring av skattemedel. Om bolag offentligt börjar formulera vilka principer som styr deras skatteplanering globalt minskar det riskerna för val av mer aggressiva former av skatteplanering.

Samtliga bolag uppger konkurrensskäl som anledning till att inte redovisa mer siffror från den lokala verksamheten, men detta bör jämföras med betydelsen av att komma till bukt med internationell skatteflykt. OECD:s riktlinjer för multinationella företag föreskriver tydligt att företag bör anta skattepolicyer som visar bolagets intentioner på skatteområdet, samt visa på riskhantering och transparens kring skatter.

Omfattande skatteflykt är ett reellt hinder för att kunna finansiera välfärd i utvecklingsländer. Detta måste hanteras, både genom politisk styrning och stärkt lagstiftning samt av globalt verksamma företag. Det är dags för de svenska storbolagen att börja redovisa sina ställningstaganden och fakta som visar att de fullgör sitt ansvar för skattebetalningar globalt.

Rekommendationer

Till svenska regeringen:

- Arbeta internationellt för lagstiftning om utvidgad land-för-land-rapportering. Multinationella företag bör åläggas att publicera detaljerad finansiell information om bland annat vinster och skatter i varje land där man har verksamhet. Informationen bör innehålla uppgifter som gör det möjligt för intressenter att jämföra skatteinbetalningar med verksamhetens omfattning.
- Arbeta för att öka den internationella transparensen kring företags ägandestrukturer. Detta inkluderar att multinationella företag åläggs att redovisa sitt fullständiga ägande i dotterbolag och holdingbolag inklusive ägande av företag placerade i jurisdiktioner som betraktas som skatteparadis.
- Arbeta för att öka utbytet av information mellan länder i skatteärenden, för att införa multilaterala avtal om automatiskt informationsutbyte samt öka insynen i de jurisdiktioner som betraktas som skatteparadis.
- Politik för Global Utveckling (PGU) ska vara styrande för svensk politik. Utifrån PGU bör Sverige vara pådrivande inom internationella forum för att effekten på fattiga människor i utvecklingsländer analyseras när frågor om skatt behandlas. Sverige bör även aktivt verka för att stärka utvecklings-länders kapacitet att delta i utformningen av regleringar och avtal. Regeringen bör även stärka FN:s skattekommitté.
- Analysera hur befintliga dubbelbeskattningsavtal påverkar förutsättningar för skatteintäkter i utvecklingsländer. En sådan analys bör även göras när nya avtal utvecklas. Ge stöd till skattemyndigheter och andra myndigheter i utvecklingsländer. Stöd bör även fortsatt ges till civilsamhälle och media som verkar för transparens och ansvarsutkrävande när det gäller skattefrågor i utvecklingsländer.

Till svenska multinationella företag:

- Anta en offentlig skattepolicy där det framgår vilka principer man följer för sin skatteplanering.
- Ovan principer bör bland annat omfatta att undvika jurisdiktioner som betraktas som skatteparadis, betala skatt i proportion till den verksamhet som bedrivs i varje land, följa OECD:s princip om marknadsmässiga priser vid internprissättning, undvika lobbying för att få särskilda skattelättnader, offentliggöra avtal med regeringar, redogöra för ägandestrukturer och undvika aggressiv skatteplanering.
- Ge en årlig detaljerad och öppen redovisning om bland annat vinster och skatter i varje land där man har verksamhet. Informationen bör innehålla uppgifter som gör det möjligt för intressenter att jämföra skatteinbetalningar med verksamhetens omfattning.

Sammanfattning & rekommendationer ur rapporten "Skattjakten – Var skattar företag med verksamhet i utvecklingsländer?", Swedwatch rapport nr 58, maj 2013.

- Öppet redovisa sitt internationella ägande av dotterbolag och holdingbolag (inklusive eventuellt ägande i jurisdiktioner som betraktas som skatteparadis). I de fall bolagen äger investeringar i skatteparadis, bör bolagen vara extra öppna med att informera vilken typ av verksamhet bolaget har där och även ange kopplingar till andra bolag.
- Öppet redovisa vilka internprissättningsregler bolaget följer och vara extra vaksamma på att inte missgynna utvecklingsländer, där lagstiftning kring internprissättning saknas och/eller skatte-myndigheterna inte har samma nivå av kontroll.

I detta fall är naturligtvis också Zambias regering en nyckelaktör som behöver genomföra ett antal åtgärder. Landet bör exempelvis omförhandla dubbelbeskattningsavtalen så att den skatt företagen betalar i Zambia är i proportion till verksamheten, ge färre undantag från skattelagstiftningen till gruvbolagen samt andra multinationella bolag, införa tydligare lagstiftning mot felaktig internprissättning och öka transparensen kring skattefrågor för att möjliggöra ansvarsutkrävande från befolkningen.

För hela rapporten (och en film från Zambia), se: www.swedwatch.org